

ОПЕРАЦІЯ «ФРІДЕРІКУС-1» ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОВЕДЕННЯ НАСТУПАЛЬНОЇ ОПЕРАЦІЇ «БЛАУ». ПІДГОТОВКА ДО ЛІКВІДАЦІЇ БАРВІНКІВСЬКОГО ПЛАЦДАРМУ

Друга світова війна, як і багато інших війн в історії людства, супроводжувалась людськими жертвами, втратою озброєння та військової техніки, зруйнованими об'єктами цивільної та військової інфраструктури. Велике значення для зменшення цих втрат та руйнувань як в роки Другої світової війни, так і в сучасній російсько-українській, має якісне планування та проведення військових операцій. Одними з багатьох таких операцій, проведених у ході Другої світової війни, є операції на Харківському напрямку у травні 1942 року: Харківська наступальна операція радянських військ та операція «Фрідерікус-1» військ гітлерівської коаліції. Операція «Фрідерікус-1» була операцією з ліквідації Барвінківського плацдарму, зайнятого РСЧА, та передувала літньому наступу вермахту на Кавказ та Сталінград у 1942 році та яка в кінцевому результаті мала призвести до знищення РСЧА та Радянського Союзу в цілому, реалізації ідеї Гітлера щодо життєвого простору на сході та захоплення нових територій і земель для їх колонізації.

У статті висвітлено загальний план операції, процес планування, проблемні питання, які виникали під час підготовки до її проведення, такі як матеріально-технічне забезпечення військ гітлерівської коаліції, ліквідація опору партизан та представників національно-визвольного руху на окупованій території України, їх вирішення та подолання. З'ясовано склад німецьких, румунських та угорських військ, які безпосередньо готувались до участі в операції або відігравали допоміжну роль, їх місце у проведенні наступу. У праці використано архівні та публіцистичні матеріали, мемуари, документи вермахту, присвячені даній проблематиці. Наголошено на питаннях якісного планування операції та чинниках, які цьому перешкоджали. Розглянуто дискусійні погляди щодо проведення операції на етапі її підготовки серед представників вищого військово-політичного керівництва Німеччини.

Ключові слова: Друга світова війна, наступальна операція «Фрідерікус-1», ОУН (б), вермахт, війська гітлерівської коаліції.

Постановка проблеми. В радянський період історії не завжди повною мірою висвітлювались ті чи інші події, причини та їх наслідки, особливо ті, які не співпадали з баченням та політикою комуністичної партії Радянського Союзу.

Кузнецов Михайло Олексійович, ад'юнкт штатний науково-організаційного відділу, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Кузнецов М.О., 2023

Протягом Другої світової війни мали місце операції, в результаті яких робітничо-селянська Червона Армія (РСЧА) зазнала поразок та про які не прийнято було говорити, а тим паче згадувати про успіхи Німеччини в цій війні. Однією з таких успішних операцій була наступальна операція військ гітлерівської коаліції «Фрідерікус-1», уроки якої і до сьогодні висвітлені та досліджені недостатньо.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Наступальна операція військ гітлерівської коаліції «Фрідерікус-1» була операцією на оточення та розгром противника.

Цей різновид операцій вважається одним з найбільш складних і вимагає від військ та органів управління розробки та чіткого дотримання всіх спланованих етапів проведення, врахування різних аспектів бойової діяльності, включаючи, логістику, розвідку, технічні можливості та рівень підготовки військ, взаємодію та координацію всіх родів військ, врахування великої кількості факторів та ризиків, які виникають в умовах обстановки, яка швидко міняється.

Операція «Фрідерікус-1» висвітлюється в численних джерелах та наукових працях, мемуарах та популярній літературі. Підготовку до цієї операції освітлюють праці відомих німецьких полководців та науковців (*Бок, 2011; Кейтель, 2004; Мюллер-Гиллебранд, 2002; Jander, 2015; Thomas 2015*).

Багато факторів, які мали вплив на підготовку до операції та які відбувалися на території окупованої України, описуються у працях українських та закордонних авторів (*Косик, 1993; Армстронг, 2007; Кентій, Лозицький та Слободянюк, 2010; Патриляк та Пагіря, 2008; Быков, 2009*).

Особливу цінність для дослідження становлять архівні матеріали та німецькі документи (*ДАЛО, ЦДАГО, ЦДАВОУ, Dokumente des Oberkommandos der Wehrmacht, 1962; Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) 1940-1945, 1963*), завдяки яким вдалось провести оцінку суспільно-політичної обстановки на німецько-радянському фронті в період підготовки до операції, діяльності партизанського та українського національно-визвольного руху, сприяння або перешкоджання підготовці до операції.

Мета статті. Дослідити процес планування операції, підготовку до неї, чинники та фактори, що сприяли або перешкоджали

проведенню наступальної операції військ гітлерівської коаліції «Фрідерікус-1», їх вплив та наслідки.

Виклад основного матеріалу. Після успішного відбиття радянськими військами наступу військ гітлерівської коаліції під Москвою, останні були відкинуті від столиці Союзу Радянських Соціалістичних Республік (Радянський Союз) на відстань від 100 до 250 кілометрів. Одним із позитивних результатів цього була успішно проведена радянськими військами Барвінківсько-Лозівська наступальна операція, яка закінчилась 31 січня 1942 року та за результатами якої радянськими військами було створено Барвінківський виступ на південний схід від Харкова (*История второй мировой войны 1939–1945, Т. 4, 1975: 291*).

Через недостатність сил та засобів, прорив радянських військ не міг бути ліквідований одразу, однак ліквідація прориву була однією з умов початку запланованого німецького літнього наступу 1942 року під кодовою назвою «Блау».

Незважаючи на заяви та переконання керівництва США та Великобританії щодо відкриття союзниками другого фронту в Європі, все вказувало на те, що весною-літом 1942 року цього не відбудеться. У союзників Радянського Союзу в даний період війни було ще недостатньо сил і ресурсів для його відкриття. Вони вели боротьбу з військами гітлерівської коаліції на Тихому океані, північному узбережжі Африки, Середземномор'ї, Індокитаї та в Атлантиці (*Відкриття другого фронту і дії союзних військ, 2023; Смертельне очікування. Чому західні союзники довго не відкривали другий фронт у Європі, 2021*).

У зв'язку з цим німецьке командування у своїх планах на 1942 рік виходило з того, що на заході Німеччини небезпека буде мінімальною і тому основні її сили можуть бути використані у війні проти Радянського Союзу.

У директиві Верховного командування вермахту № 41 від 5 квітня 1942 року говорилося: «Зимові операції в Росії наближаються до кінця... Дотримуючись вихідних принципів Східної кампанії, необхідно, не здійснюючи активних дій на центральній ділянці фронту, домогтися на півночі падіння Ленінграда і встановити зв'язок із фінами по суходолу, а на південному крилі здійснити прорив у район Кавказу.

Спочатку необхідно зосередити всі наявні сили для проведення головної операції на південній ділянці фронту з метою

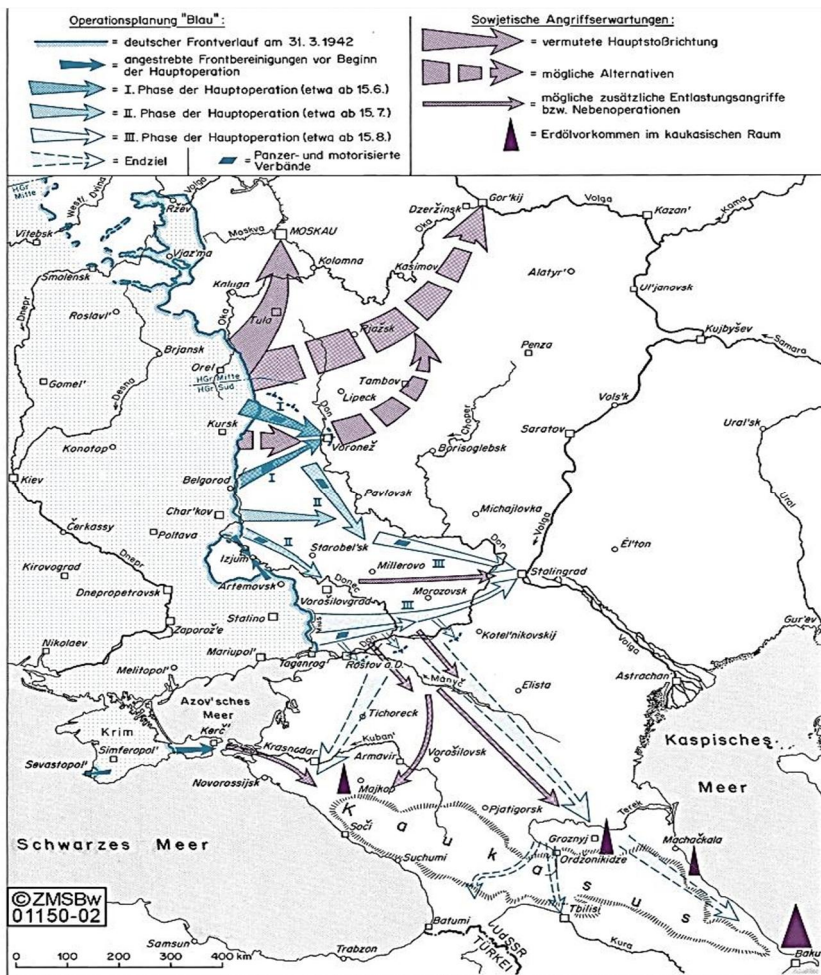
знищення противника на захід від річки Дон і надалі захопити нафтові райони Кавказу та перевали через Кавказький хребет» (Dokumente des Oberkommandos der Wehrmacht, 1962: 203–207).

Зміст цієї директиви говорить про те, що гітлерівське командування було спокійне за свій тил на заході і всі зусилля влітку 1942 року вирішило зосередити проти Радянського Союзу. Тим не менш, поставивши перед собою мету знищення РСЧА, німецьке командування вже не мало такої кількості сил і засобів, які б дозволили військам гітлерівської коаліції розгорнути наступальні дії на всьому німецько-радянському фронті, як це було зроблено у 1941 році (*История второй мировой войны 1939–1945, Т. 5, 1975: 111-112; Кузнєцов, 2023: 57*).

У 1942 році німці були змушені намітити наступальні дії лише на одному напрямку – на південній ділянці німецько-радянського фронту. У ході цього наступу німецьке командування розраховувало прорватися до Волги, розірвати фронт РСЧА на дві частини і перерізати шляхи, що пов'язують центральні райони Радянського Союзу з Кавказом. Надалі передбачалося головний удар направити на північ, відрізати Москву від волзького і уральського тилу, комбінованим ударом зі Сходу та Заходу розгромити головні сили РСЧА та захопити столицю Радянського Союзу.

Для того, щоб здійснити цей план, німецьке командування навесні і на початку літа 1942 року планувало провести низку часткових операцій з метою поліпшення загального оперативного становища своїх військ, вивільнення максимальної кількості сил та засобів для участі в головному ударі та нанесення максимальних втрат радянським військам. Здійснюючи ці часткові операції, німецькі війська мали намір у квітні-травні цього року ліквідувати керченський плацдарм, зламати опір Приморської армії в Севастополі, звільнити основні сили 11-ї армії та використати Чорне море як комунікації для подальших операцій.

Також у травні 1942 року німецьке військово-політичне керівництво планувало наступальну операцію під Харковом з метою нейтралізації небезпеки з Барвінківсько-Лозівського плацдарму (*Кузнєцов, 2023: 127*) та захоплення вигідного рубежу для розвитку подальшого наступу на лівобережжі Сіверського Донця.

Очікуваний Радянським Союзом напрямок головного удару влітку 1942 року та планування операції «Блау» (Thomas: 2015).

Цю операцію, що мала умовну назву «Фрідерікус-1», німецьке командування передбачало здійснити наступом двох ударних угруповань у загальному напрямку на Ізюм. Перше південне угруповання у складі армійської групи генерал-полковника Евальд фон Клейста мало завдати удару з району Слов'янська та Олександрівки в напрямку Ізюма. Друге угруповання у складі 44-ї (повністю поповненої на Східному фронті), 71-ї піхотних,

23-ї танкової (повністю сформованої на Заході та в Німеччині) та частин 305-ї піхотної дивізії (повністю поповненої на Заході) (*Мюллер-Гиллебранд, 2002: 296*) мало завдати удару з району Балаклії на Ізюм з півночі (*Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) 1940-1945, 1963: 49-50, 323*).

На початку планування операції «Фрідерікус-1» розглядалися й інші напрямки нанесення ударів та очікувані від них результати. Так, наприкінці березня 1942 року начальнику Генерального штабу сухопутних військ генерал-полковнику Францу Гальдеру командувачем групи армій «Південь» генерал-фельдмаршалом Федір фон Боком були представлені на розгляд міркування щодо проведення операції «Фрідерікус-1». В них говорилось про те, що РСЧА продовжувала атакувати великими силами у районі Вовчанського виступу, який був загрозою для запланованої німецьким військово-політичним керівництвом операції з ліквідації Барвінківського плацдарму.

Весною очікувався неминучий розлив Сіверського Донця, проте було невідомо, чи зміг би він змусити радянські війська відійти з цього виступу на південному заході від Вовчанська. В результаті цього, перед командувачем групи армій «Південь» постала дилема: звільнити Вовчанськ від РСЧА або, ігноруючи загрозу в цьому районі, піти на ризик і атакувати у напрямку Ізюма.

У разі, якщо б наступ почався з Вовчанська, на звільнення його від РСЧА знадобилось близько 14 днів, включаючи час на підготовку атаки в цьому напрямку і час для підготовки військ до атаки на Барвінківському плацдармі.

З іншого боку було невідомо, що зробило радянське керівництво у разі атаки вермахту на Ізюм. Чи здійснювало атаку у напрямку Харкова, чи навпаки, передислокувало війська від Харкова, щоб відбити наступ на Ізюм (*Бок, 2011: 378-379*).

Федір фон Бок пропонував Евальд фон Клейсту сконцентрувати свої сили на південному крилі своїх військ, а не проводити атаку з трьох різних напрямків, розпорошивши таким чином свою наступальну міць. Для групи армій Евальд фон Клейста важливо швидко висунути вперед своє праве крило, щоб перекрити Сіверський Донець і просуватися потім якнайдалі назустріч слабкій атакуючій групі 6-ї армії.

Через деякий час до Федір фон Бока надійшли і пропозиції Верховного командування сухопутних військ, яке хотіло щоб

головний удар в операції «Фрідерікус-1» наносився з півдня від Чугуєва, де знаходилась 6 армія, що сильно здивувало Федір фон Бока, так як атакуючих сил цієї армії було недостатньо для здійснення прориву, проте призводило до послаблення її оборонних позицій (Бок, 2011: 381-382).

Пропозиції Федір фон Бока не співпадали з баченням керівництва сухопутних військ, зокрема Адольфа Гітлера. Проте він настоював на тому, щоб сконцентрувати всі сили на південний захід від річки Сіверський Донець, так як ті підкріплення, які необхідні 6 армії для наступу, в неї були відсутні та у найближчому майбутньому не очікувалися (Бок, 2011: 387).

Проведення наступальної операції навіть на одному напрямку зумовлювало потребу в поповненні військ особовим складом, матеріально-технічними засобами, зокрема кіньми та автомобілями.

У ході Другої світової війни коні в армії використовувалися як транспортна сила, особливо велика кількість їх була задіяна в артилерійських підрозділах. Польові кухні та обози з продовольством на позиції доставляли саме коні. Часто для виконання завдань коней використовували зв'язкові. Ці свійські тварини могли пройти там, де техніці проїхати було неможливо, причому зробити це непомітно. Також велика кількість лазаретів і медсанбатів також були «на кінній тязі» (Тварини на фронті Другої світової війни, 2020).

Піхотна дивізія вермахту у своєму складі мала по штату від 4000 до 6000 коней (Мюллер-Гиллебранд, 2002: 81). Тому потреба у використанні коней для військових цілей на той час була нагальною та необхідною. Проте забезпечити кіньми бойові частини в повному обсязі було проблематично.

На східному фронті, у період з 1 жовтня 1941 року по 15 березня 1942 року, Німеччина втратила 179 609 коней, у той же час можливість поповнити поголів'я можна було лише 20 012 кіньми. Щоправда, військові господарства поповнювалися кіньми також за допомогою вилучення їх в місцевого населення. Однак ці коні фізично були дуже слабкими та могли перевозити лише легкі вантажі (Мюллер-Гиллебранд, 2002: 263). Так само треба відмітити високий рівень захворюваності серед коней, які були вилучені у цивільного населення (ДАЛО, ф. Р-35, оп. 9, спр. 64, арк. 16; ЦДАВОУ, ф. КМФ-8, оп. 2, спр. 164, арк. 323), що в кінцевому результаті могло призвести до неготовності проведення операцій

весняно-літньої наступальної кампанії 1942 року та перенесення її початку.

На додаток до цього, Німеччина в цей період війни відчувала ускладнення з пально-мастильними матеріалами (*Мюллер-Гиллебранд, 2002: 289-290*).

У регіонах, окупованих Німеччиною, зокрема у дистрикті Галичина, автомобільний транспорт дозволено було використовувати лише в крайньому випадку. Заборонялось використання автотранспорту у разі, коли була альтернатива використання громадського транспорту. При пересуванні автотранспортом суворо вимагалось дотримуватись такої швидкості руху, при якій витрата палива була би оптимально збалансованою (*ДАЛО, ф. Р-35, оп. 1, спр. 16, арк. 3-4*).

Після зимової кампанії 1941–1942 років у вермахті гостро відчувалась нестача і автомобільного транспорту, поповнювати яким війська в необхідній кількості (за рахунок поточного виробництва) було неможливо.

Вихід з ладу колісних автомашин через бойові дії та важкі дорожні умови був значним. Ще зсередини листопада 1941 року виникла необхідність економного використання автотранспорту шляхом завчасного проведення низки організаційних заходів, наприклад: заміна автомашин кіньми, оскільки із загальної кількості 500 тисяч колісних автомашин, що знаходилися у складі сухопутних військ на Сході, до кінця року вийшло з ладу 106 тисяч. При цьому було втрачено 38 500 мотоциклів. Так само не можна було заповнити великі втрати й у конях. Неминучим стало відчутне зниження маневреності та мобільності військ, зменшення транспортних можливостей служб постачання та підвезення (*Мюллер-Гиллебранд, 2002: 255*).

Плануючи наступальні операції, військово-політичному керівництву Німеччини необхідно було вирішити питання забезпечення військ вище перерахованими матеріально-технічними засобами.

В той же час під час планування весняно-літнього наступу 1942 року та зокрема, операції «Фрідерікус-1» німецьке командування змушено було враховувати і настрої місцевого населення на окупованих територіях України.

Так, в рейхскомісаріаті Україна, німецькій військовій адміністрації, до якої також належала і Харківська область (*Косик, 1993: 629*), місцеве населення зрозуміло, що життя під окупаційною

німецькою владою не сильно відрізняється від життя під радянською владою. Примусова депортація молоді на роботу до Німеччини, фізичні розправи, погане відношення сприяло активному або пасивному спротиву населення. Затримання української інтелігенції в Києві у лютому 1942 року і заборона українських культурних товариств по всій території були сприйняті як підтвердження того, що німецька окупаційна влада намагалася придушити національну свідомість українського народу та позбавити його можливості долучитися до боротьби проти більшовизму (*Косик, 1993: 228-230, 232-233*).

Під час другої конференції Організації Українських Націоналістів (ОУН) під керівництвом Степана Бандери, яка відбулася у квітні 1942 року, було прийнято ряд рішень, спрямованих на посилення революційної діяльності та підготовки до створення повстанської армії. Було прийнято рішення про «двофронтову боротьбу» проти Росії, як традиційного противника української незалежності, та проти Німеччини, як тимчасового окупанта.

Відповідно до інструкцій ОУН(б), населення мало проявляти пасивний опір і саботувати всі німецькі заходи, включаючи поставки сільськогосподарських продуктів та вивіз робочої сили до Німеччини. Також мали відмовлятися від участі у німецько-українських маніфестаціях.

Учасники ОУН(б) отримали вказівку не вступати до складу допоміжної охоронної поліції (*Schutzmannschaft*) під загрозою виключення з руху. Заразом організація здійснювала інформаційно-пропагандистські заходи із закликами молоді не вірити обіцянкам німців і сприяти національному рухові в боротьбі за незалежність України. В цей час в Україні діяла нелегальна організація «Прапор молоді», яка закликала молодь до виявлення патріотизму, до повстання проти німецьких окупантів (*Патриляк та Пагіря, 2008: 489; Косик, 1993: 236-238, 240; ЦДАВОУ, ф. 3676, оп. 4, спр. 105, арк. 49-50, 91*).

Крім того, у 1942 році на окупованій території України активував свою діяльність комуністичний підпільний рух.

До весни 1942 року загони партизанів у багатьох районах перетворилися на реальну силу завдяки сукупності цілого ряду факторів, серед яких були підтримка з радянської сторони, заклик до лав партизанів, відірваних від своїх частин військовослужбовців, зміна характеру ставлення населення до німців, що вже зазнали декількох відчутних поразок (*Армстронг, 2007: 418-422*).

Під впливом успіхів Червоної Армії та відчувши зміну настроїв населення після гітлерівських репресій, комуністичне підпілля почало діяти активніше. За даними секретної служби безпеки СД, на початку 1942 року виникли нові підпільні комуністичні організації, а їх структура стала більш досконалою.

Також протягом цього періоду почали поступово виникати некомуністичні антинацистські організації. Часто вони були більш дієздатними, порівняно з групами комуністичного спрямування, оскільки зібрали в своїх лавах досвідчених борців, які знали реалії окупаційного режиму і не обмежувалися лише партійними настановами (*Кентій, Лозицький та Слободянюк, 2010: 77-78*).

Партизанські загони надавали особливого значення саботажу німецької транспортної системи. Вони усвідомлювали труднощі, які можуть бути спричинені німецьким військам диверсією, якщо постачання буде зірвано. На одній із залізничних депо на території окупованої України внаслідок комуністичної пропаганди темпи роботи були уповільнені, а локомотиви, що ремонтувалися, були виведені з експлуатації на більший від запланованого термін. Локомотиви, які потребували ремонту, після нетривалої експлуатації знову виходили з ладу через потрапляння піску в підшипники букс.

Окрім чисто організаційно-диверсійної діяльності, члени нелегального комуністичного підпілля поширювали тривожні плітки про воєнний стан. Велася систематична пропаганда проти розміщення українських робітників на території Рейху. Ця діяльність здійснювалась для підбурення населення проти заходів німецької влади (*ЦДАВОУ, ф. 3676, оп. 4, спр. 105, арк. 48-49*).

Велика кількість партизанських загонів перебувала на території Харківської області та областей, які межували з Харківською областю. Хоча не всі загони постійно здійснювали диверсійну діяльність, проте ті загони, які були активні, призводили до ускладнень в підготовці до військових операцій вермахту, зокрема і операції «Фрідрікус-1» (*ЩДАГО, ф. 62, оп. 1, спр. 14, арк. 12-18*). Так одним з партизанських загонів було знищено міст через ріку Орель та живу силу німецьких військ (*Партизаны Харьковщины, 2023*).

В особистому щоденнику німецького солдата Альфреда Риммера від 29 квітня 1942 року, який перебував в районі міста Сталіно, серед інших бойових дій, в яких він брав участь в цей день, зроблено запис про сутичку з партизанами (*ЩДАГО, ф. 1, оп. 23, спр. 119, арк. 11*).

Федір фон Бок в своєму щоденнику зробив записи в період з січня по травень 1942 року щодо діяльності партизан в районі відповідальності 2 армії групи армій «Південь»: «Відколи війська безпеки з тилу групи армій були переведені на фронт, діяльність партизанів у тилу активізувалася... Дається взнаки безперервна активність партизанів у тилу... У тилу групи армій продовжуються зіткнення з партизанами, що призводять до значних втрат... Про запеклий характер битв з партизанами, що відбуваються, говорять такі цифри: за період з 24 лютого по 25 березня було вбито 1936 партизанів. Втрати з нашого боку склали 95 осіб убитими та 143 пораненими... На фронті затишшя. У тилах 2-ї армії угорські поліцейські частини продовжують вести з партизанами запеклі бої, які далеко не завжди закінчуються на користь угорців... Партизани підірвали залізничні шляхи, що викликало зупинку руху на 2 доби» (Бок, 2011: 317, 339, 375-376, 377, 391, 396).

Значні сили були виділені на боротьбу з партизанами, до яких відносились підрозділи поліції та СС, місцеві добровольці та війська вермахту, що в свою чергу суттєво зменшувало кількість особового складу, який міг би бути використаний в наступальних операціях (Jander, 2015).

Можливості залізниці на території окупованої України не відповідали потребам збройних сил та військової економіки Рейху, навіть незважаючи на те, що рейхсміністерство залізниць витратило велику кількість матеріалів на її реконструкцію і направляло для цього найкращих інженерів.

Потреба тільки сухопутних військ вермахту (без урахування Люфтваффе) на німецько-радянському фронті на добу становила 120 ешелонів, без проведення якихось особливих операцій, під час яких підвищувалася потреба у постачанні боєприпасів та санітарному транспорті. Проте, навіть приклавши великі зусилля, пропускна спроможність залізниці обмежувалася лише 100 залізничними складами щодня, і це було можливо лише на короткий період часу. Крім того, чисельність ешелонів сильно зменшувалась через постійні затримки, спричинені діями партизанів. Часто протягом лише тільки однієї ночі було підірвано понад сотню ділянок залізничних колій.

Взимку 1941–1942 років робота залізниці на окупованих радянських територіях, зокрема в Україні, була жахливою. 3 грудня

1941 року до березня 1942 року ситуація стала настільки критичною, що лише завдяки участі спеціальної автотранспортної організації вдалося уникнути повної катастрофи в системі постачання німецьких військ (*Кейтель, 2004: 161-162*).

Ситуація вимагала вжиття спеціальних заходів, особливо для захисту локомотивів і водокачок, які зовсім не підходили для роботи в умовах від'ємних температур, які тримались у 1942 році аж до початку квітня (*Архив погоды по городам СНГ (Винница, Киев) (19 и 20 века), 2023; Средние месячные и годовые температуры воздуха в Харькове, Лубнах, Изюме, 2023*).

Бували випадки, коли локомотиви виходили з ладу сотнями; німецькі паровози не були розраховані на такий холодний клімат, також керівництво військового транспорту та рейхсміністерства залізничних шляхів було змушено перешивати всі залізничні колії на стандартну німецьку колію, так як при різниці у ширині колій, німецькі локомотиви не могли рухатись по радянських коліях (*Коля железных дорог*).

Всі ці обставини суттєво ускладнювали підготовку вермахту до весняно-літньої кампанії 1942 року, були причиною погіршення продовольчої ситуації у військах гітлерівської коаліції, роботи транспортної системи, яка не відповідала вимогам якісного забезпечення наступаючих військ.

Як свідчать розвідзведення партизанського руху в Україні, у першій половині 1942 року в Харківську, Полтавську, Сталінську області підвозилась велика кількість боєприпасів. Незважаючи на тактику спаленої землі, німцям все ж таки вдавалось відновити та пристосувати частину об'єктів промисловості, які були зруйновані відступаючою РСЧА, для своїх військових потреб.

У відновлених цехах оборонних, машинобудівних та металургійних заводів здійснювався ремонт танків, автомобілів, тракторів та їх агрегатів, гужового транспорту, озброєння. На окупованих радянських територіях використовувались потужності підприємств промислового комплексу. Таким чином, ремонт озброєння та військової техніки можна було частково здійснювати в безпосередній близькості від лінії фронту, що суттєво скорочувало час на поповнення ними підрозділів та здатність здійснювати якомога швидше відновлення боєздатності військ вермахту, витрачаючи при цьому менше часу на логістику (*ЦДАГО ф. 62, оп. 1, спр. 91, арк. 147, 151-154*). В результаті роботи цих підприємств,

військово-політичному керівництву вдалось ефективніше здійснювати планування своїх військових операцій.

Німецьке командування після весняних оборонних боїв упорядковувало свої війська і зосереджувало резерви, що прибували із заходу на радянсько-німецький фронт, у районах на схід від лінії Гомель, Київ, Полтава, Дніпропетровськ.

Угрупування військ гітлерівської коаліції перед лівим крилом Південно-Західного та правим крилом Південного фронтів РСЧА складалося з військ 6-ї німецької армії (29, 17, 51 та 8 армійські корпуси), частини військ 6-го армійського корпусу румун (1, 2, 4 та 20-та румунські піхотні дивізії, остання була введена в бій після початку радянського наступу) (*Быков, 2009: 183*), 17-ї німецької армії та 1-ї танкової армії.

Проти радянських військ, що знаходилися на барвінківському плацдармі в смузі Південно-Західного фронту, знаходилися наступні частини військ гітлерівської коаліції: 108-ма угорська легкопіхотна дивізія, 62, 113 німецькі піхотні дивізії, піхотний полк 298-ї німецької піхотної дивізії, 454-та німецька охоронна дивізія, 1-ша румунська піхотна дивізія та піхотний полк 2-ї піхотної дивізії румун.

На чугуївському плацдармі оборонялися частини 71-ї, 44-ї та 297-ї піхотних дивізій, а на північ від цього плацдарму оборонялися частини 294-ї, 79-ї, 75-ї піхотних дивізій.

Крім зазначених з'єднань, німецьке командування на цій ділянці фронту мало у своєму розпорядженні оперативні резерви, до них відносились 23-тя та 3-тя танкові дивізії, 20-та румунська піхотна дивізія (*Галушко та Коломиец, 2000: 8, 24*). Очікувалося прибуття повністю поповненої 305 піхотної дивізії німців (*Мюллер-Гиллебранд, 2002: 296*).

Німецька сторона на харківському напрямку мала загалом шістнадцять піхотних дивізій, дві танкові дивізії та три бойові групи із загальною кількістю 856 гармат калібром 75-210 мм, 1024 міномети та 370 танків. Середня оперативна щільність дорівнювала одній дивізії на 18,5 км. Група Вітте (до піхотного полку) прикривала Зміїв, група Коха (до двох піхотних полків) прикривала стик 6-ї та 17-ї армій і група Фрідріх займала оборону по річці Берестова на ділянці Зміїв, Таранівка, Петрівка.

Угрупування військ гітлерівської коаліції перед Південним фронтом складалося з двадцяти шести дивізій та п'яти бойових

груп. Чисельність кожної з бойових груп не перевищувала двох піхотних полків. Всі ці війська організаційно входили в армійську групу Евальд фон Клейста (1-ї танкової та 17-ї польової армій). У складі цієї групи налічувалося близько 350 танків та 1600 гармат (*Сборник военно-исторических материалов Великой Отечественной войны, 1951: 10*).

Готуючи свої війська до наступу, німецьке командування у квітні приступило до зміцнення частин за рахунок поповнення, що прибувало, і особового складу бойових груп. Одночасно створювалися сильні другі ешелони та резерви з рухомих військ і піхотних дивізій, що прибували із заходу.

До проведення операції «Фрідерікус-1» планувалось залучити 8 авіаційний корпус генерал-полковника Вольфрама фон Рихтгофена, який виконував бойові завдання в Криму та після проведення операції «Полювання на дрохв» планувався до використання в операції з ліквідації Бірвінківського виступу (*Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) 1940-1945, 1963: 328*).

Населені пункти, розташовані в головній смузі оборони, використовувалися німецькою стороною як опорні пункти і вузли опору і були підготовлені до кругової оборони. Перед центральною ділянкою Південно-Західного фронту радянських військ вермахт мав найбільш розвинену систему укріплень і, крім головної смуги оборони, мав тут відсічні позиції, другу та третю смуги оборони.

Красноградський напрямок прикривався другою та третьою оборонними смугами. Друга оборонна смуга була обладнана на правому березі річки Орель, а третя (тилова) оборонна смуга на правому березі річок Багата (до Медведівки) та Берестова (до Таранівки), де з'єднувалися із системою оборони м. Зміїв.

Оборона Чугуївського плацдарму та ділянки на північ від нього була добре розвинена у глибину. Друга оборонна смуга проходила на віддаленні 10–15 км від переднього краю головної смуги на північ від Балаклії до Коробочкіно і далі, перетинаючи річку Сіверський Донець, лінією населених пунктів Зарожне, Непокрите (зараз Шестакове), Петрівське, Веселе, Муром, Графівка.

Третя (тилова) оборонна смуга проходила на глибині 20–25 км від головної смуги по лінії населених пунктів Зміїв, Чугуїв, Липці, Черемошне спираючись на підготовлені до оборони великі

населені пункти, панівні висоти та водні рубежі (*Галушко та Коломиец, 2000: 8*).

Таким чином, німецьке командування, готуючись до наступу на Харківському напрямку, мало також і досить потужну систему оборони. Необхідність в утриманні позицій після зимового наступу радянських військ була вкрай необхідною для якісного планування наступальних операцій весняно-літньої кампанії 1942 року.

Починаючи з 3 травня 1942 року німецькою розвідкою спостерігалась активність радянських військ в районі Барвінківського плацдарму, було виявлено переміщення бронетанкових сил радянських військ, мости на напрямку Ізюм і Богородичне були відновлені, спостерігався жвавий рух у напрямку Барвінково (*Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) 1940-1945, 1963: 334-335, 341*).

На правому крилі 1 танкової армії та на південній ділянці 6 армії здійснювались активні рухи радянських військ, які вказували на підготовку РСЧА до наступу, проте Франц Гальдер відносився до них з недооцінкою, не вірячи в те, що радянські війська зможуть відбити німецький наступ, а потім зможуть атакувати по обидва боки від Харкова (*Бок, 2011: 395*).

Все вказувало на підготовку радянських військ до активних дій. Проте кардинальних випереджувальних дій з боку німецького командування здійснено не було.

Одним із можливих варіантів пасивного спостереження за збільшенням активності радянських військ на Барвінківському плацдармі були підготовка вермахту до операції «Фрідерікус-1», небажання зміни планів не тільки з підготовки до проведення цієї операції, а й операції «Блау», впевненість у своїй обороні та недооцінка сил і засобів радянських військ. Так само не виключався варіант, що після переходу радянських військ до наступу, з'явиться можливість відрізати та оточити їх, що в результаті проведення операції і відбулось.

12 травня 1942 року, в перший день проведення другої Харківської наступальної операції радянськими військами, Федір фон Бок вважав неможливим своєчасний початок операції «Фрідерікус-1», про що доповідав верховному командуванню сухопутних військ вермахту.

Обговорення щодо проведення операції з ліквідації Барвінківського виступу тривали до 15 травня, коли Гітлер своїм рішенням не допустив зриву початку операції, яка була запланована на

17 травня. Проте вихід військ 6 армії назустріч військам групи Евальд фон Клейста, як це планувалось, був неможливим у зв'язку з проведенням безпосередніх бойових дій проти радянських військ, які наступали. Та після переконань Франца Гальдера, який пропонував здійснювати наступ на Ізюм не з північного заходу та півдня, а лише з півдня, Адольф Гітлер погодився на це (*Кузнєцов, 2023: 248*). Операція «Фрідерікус-1» була перепланована у «Фрідерікус-Південь» (*Быков, 2009: 301*).

Також за рішенням Адольфа Гітлера армійська група Евальд фон Клейста мала бути підсилена для проведення наступу у напрямку Балаклії. У зв'язку з цим, він віддав наказ про передислокацію до сектору групи всіх військово-повітряних сил із Криму, де була завершена операція із захоплення Керченського півострова.

Сам же Федір фон Бок планував задіяти до сил і засобів цієї армійської групи частину 22-ї танкової дивізії, кілька протитанкових батальйонів і кілька батальйонів штурмових гармат, які мали переводитись з Криму в розпорядження Евальд фон Клейста, проте прибули вже після 22 травня.

Командувач армійської групи отримав наказ вивільнити всі наявні резерви зі свого східного фронту. 305-та дивізія, яка ще тільки надходила до району проведення бойових дій також була включена до його сил і засобів (*Бок, 2011: 404-405, 407*).

17 травня 1942 року почалась наступальна операція вермахту «Фрідерікус-1».

Висновки. Таким чином суспільно-політична обстановка на окупованих українських територіях негативно впливала на морально-психологічний стан особового складу вермахту, не сприяла безперешкодному плануванню операції «Фрідерікус-1» та частково ускладнювало підготовку до неї.

Це виявлялось у вигляді незадоволеності місцевого населення окупованих територій України окупаційною політикою, силовим спротивом партизанських загонів та національного опору владі нацистської Німеччини, ускладненнями у забезпеченні вермахту окремими видами озброєння і військової техніки.

Проте операція «Фрідерікус-1» була розпочата та успішно проведена. Результатом її стала ліквідація Барвінківського плацдарму, зайнятого радянськими військами, їх знищенням і захопленням в полон, створення передумов для проведення подальших наступальних операцій на Кавказ та Сталінград військами гітлерівської коаліції.

Використані посилання

Армстронг Д. (2007). *Советские партизаны. Легенда и действительность. 1941-1944*. Москва: Центрполиграф, 496 с.

Архив погоды по городам СНГ (Винница, Киев) (19 и 20 века), URL: http://thermo.karelia.ru/weather/w_history.php?town=vin&month=4&year=1942 (дата звернення: 19.07.2023).

Быков К. (2009). *Последний триумф Вермахта. Харьковский «котел»*. Москва: Яуза-Пресс, 480 с.

Відкриття другого фронту і дії союзних військ (2023), URL: http://ni.biz.ua/15/15_2/15_23703_otkritie-vtorogo-fronta-i-deystviya-soyuznih-voysk.html (дата звернення: 03.05.2023).

Галушко А. М. та Коломиєц М. В. (2000). *Бои за Харьков в мае 1942 года*. Москва: Стратегия КМ, 80 с.

Державний архів Львівської області (ДАЛО), ф. Р-35, оп. 1, спр. 16.

Державний архів Львівської області (ДАЛО), ф. Р-35, оп. 9, спр. 64.

История второй мировой войны 1939–1945. Т. 4. (1975). *Фашистская агрессия против СССР. Крах стратегии «молниеносной войны»*. Москва: Воениздат, 536 с.

История второй мировой войны 1939–1945. Т. 5 (1975). *Провал агрессивных планов фашистского блока*. Москва: Воениздат, 512 с.

Кейтель В. (2004). *Мемуары фельдмаршала. Победы и поражения вермахта. 1938-1945*. Москва: Центрполиграф, 352 с.

Кентій А.В., Лозицький В.С. та Слободянюк М.А. (2010). *Радянський рух Опору на окупованій території України*. Київ: Інститут історії України НАН України, 98 с.

Колея железных дорог. URL: <https://parovoz.com/spravka/gauges-ru.php> (дата звернення 19.07.2023).

Косик В. (1993). *Україна і Німеччина у Другій світовій війні*. Париж – Нью-Йорк – Львів: Наукове товариство імені Т. Шевченка у Львові, 659 с.

Кузнецов М.О. (2023). *Плани радянського та німецького командування на літню кампанію 1942 року*, збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми науки, освіти та суспільства в XXI столітті», 22 червня 2023 року, с. 56-58.

Кузнецов М.О. (2023). *Передумови проведення та підготовка радянських військ до Харківської наступальної операції 1942 року*. Всеукраїнський науковий часопис Літопис Волині, № 28, с. 122-128.

Кузнецов М.О. (2023). *Невдалий план Й. Сталіна зі звільнення Харкова: травень 1942 року*, збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції 23 листопада 2022 року «Українське військо: сучасність та історична ретроспектива», с. 247-248.

Мюллер-Гиллебранд Б. (2002). *Сухопутная армия Германии 1933-1945 гг*. Москва: Изографус, 855 с.

Партизаны Харьковщины (2023). URL: http://dalizovut.narod.ru/okkup/partizan/-partiz_kh.htm (дата звернення: 27.07.2023).

Пагрия І. та Пагіря О. (2008). *Військова конференція ОУН(Б) 1942 р. і розробка планів зі створення українських збройних сил*, з архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ, № 1/2 (30/31), с. 484-511.

Сборник военно-исторических материалов Великой Отечественной войны (1951). *Выпуск 5: описание операций войск Юго-Западного фронта на Харьковском направлении в мае 1942 года*. Москва: Воениздат, 164 с.

Смертельное очікування. Чому західні союзники довго не відкривали другий фронт у Європі (2021), URL: <https://focus.ua/uk/archivist/485873-vojna-nasmert-rochemu-zapadnye-soyuzniki-dolgo-ne-otkryvali-vtoroj-front-v-evrope> (дата звернення: 03.05.2023).

Средние месячные и годовые температуры воздуха в Харькове, Лубнах, Изюме. URL: www.pogodaiklimat.ru/history/34300.htm (дата звернення: 19.07.2023).

Тварини на фронті Другої світової війни (2020), URL: <https://younglibzp.com.ua/tvarini-na-fronti-drugoi-svitovoi-vijni-sikavo/> (дата звернення: 15.05.2023).

Фон Бок Ф. (2011). *Я стоял у ворот Москвы. Военный дневник командующего группой армий «Центр»*. Москва: Эксмо, Яуза, 512 с.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОУ), ф. КМФ-8, оп. 2, спр. 164.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОУ), ф. 3676 оп. 4, спр. 105.

Центральний державний архів громадських організацій України (ЦДАГО), ф. 62, оп. 1, спр. 14.

Центральний державний архів громадських організацій України (ЦДАГО), ф. 1, оп. 23, спр. 119.

Центральний державний архів громадських організацій України (ЦДАГО), ф. 62, оп. 1, спр. 91.

Dokumente des Oberkommandos der Wehrmacht (1962). *Hitlers Weisungen für die Kriegführung 1939-1945*. Frankfurt am Main: Bernard & Graefe Verlag, 351 s.

Jander T. (2015), *Der Partisanenkrieg in der Sowjetunion*, URL: www.dhm.de/lemo/kapitel/der-zweite-weltkrieg/kriegsverlauf/partisanenkrieg-im-osten.html (дата звернення: 28.07.2023).

Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) 1940-1945 (1963). *Band II: 1. Januar 1942 - 31. Dezember 1942*. Frankfurt am Main: Bernard&Graefe, 780 s.

Thomas V. (2015). «Weltkrieg». URL: www.bpb.de/themen/nationalsozialismus-zweiter-weltkrieg/der-zwei-weltkrieg/199399/weltkrieg/ (дата звернення: 15.05.2023).

References

Armstrong D. (2007). *Sovetskye partyzany. Lehenda i deistvytelnost. 1941-1944*. Moskva: Tsentrpolymraf, 496 s. (rus.).

Архів погоди по годинам SNH (Vynnytsya, Kyev) (19 y 20 veka), URL: http://thermo.karelia.ru/weather/w_history.php?town=vin&month=4&year=1942 (дата звернення: 19.07.2023). (ukr.).

Bykov K. (2009). *Poslednyi tryumf Vermahta. Kharkovskiy «kotel»*. Moskva: Yauza-Press, 480 s.

Vidkryttia druhoho frontu i dii soiuznykh viisk (2023), URL: http://ni.biz.ua/15/-15_2/15_23703_otkritie-vtorogo-fronta-i-deystviya-soyuznih-voysk.html (дата звернення: 03.05.2023). (ukr.).

Halushko A. M. ta Kolomyets M. V. (2000). «Boy za Kharkov v mae 1942 hoda». Moskva: Stratehiya KM, 80 s. (rus.).

Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (DALO), f. R-35, op. 1, spr. 16.

Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti (DALO), f. R-35, op. 9, spr. 64.

Istoriya vtoroi myrovoi voiny 1939–1945. T. 4. (1975). Fashystskaia ahressyia protyv SSSR. Krakh stratehyi «molnyenosnoi voiny». Moskva: Voenyzzdat, 536 c. (rus.).

Istoriya vtoroi myrovoi voiny 1939–1945. T. 5 (1975). Proval ahressyivnykh planov fashysts'koho bloka. Moskva: Voenyzzdat, 512 c. (rus.).

Keitel V. (2004). «Memuary feldmarshala. Pobedy y porazheniya vermakhta. 1938-1945». Moskva: Tsentrpolymraf, 352 s. (rus.).

Kentii A.V., Lozyskyi V.S. ta Slobodianiuk M.A. (2010). Radianskyi rukh Oporu na okupovaniu terytorii Ukrainy. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy, 98 s. (ukr.).

Koleia zheleznykh doroh. URL: <https://parovoz.com/spravka/gauges-ru.php> (data zvernennia 19.07.2023). (rus.).

Kosyk V. (1993). Ukraina i Nimechchyna u Druhii svitovii viini. Paryzh – Niu-York – Lviv: Naukove tovarystvo imeni T. Shevchenka u Lvovi, 659 s. (ukr.).

Kuznietsov M.O. (2023). Plany radianskoho ta nimetskoho komanduvannia na litniu kampaniiu 1942 roku, zbirnyk tez dopovidei mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Aktualni problemy nauky, osvity ta suspilstva v XXI stolitti», 22 chervnia 2023 roku, s. 56-58. (ukr.).

Kuznietsov M.O. (2023). Peredumovy provedennia ta pidhotovka radianskykh viisk do Kharkivskoi nastupalnoi operatsii 1942 roku. Vseukrainskyi naukovyi chasopys Litopys Volyni, № 28, s. 122-128. (ukr.).

Kuznietsov M.O. (2023). Nevdalyi plan Y. Stalina zi zvlennia Kharkova: traven 1942 roku, zbirnyk materialiv III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii 23 lystopada 2022 roku «Ukrainske viisko: suchasnist ta istorychna retrospektyva», s. 247-248. (ukr.).

Miuller-Hyllebrand B. (2002). Sukhoputnaia armiaia Hermanyy 1933-1945 hh. Moskva: Yzohrafus, 855 s. (rus.).

Partyzany Kharkovshchyny (2023). URL: http://dalizovut.narod.ru/okkup/partizan/partiz_kh.htm (data zvernennia: 27.07.2023). (rus.).

Patryliak I. ta Pahiria O. (2008). Viiskova konferentsiia OUN(B) 1942 r. i rozrobka planiv zi stvorennia ukrainskykh zbroinykh syl, Z arkhiviv VUCHK-HPU-NKVD-KHB, № 1/2 (30/31), s. 484-511. (ukr.).

Sboryk voenno-istorycheskykh materiyalov Velykoi Otechestvennoi voiny (1951). Vypusk 5: opysanye operatsyi voisk Yuho-Zapadnogo fronta na Kharkovskom napravleny v mae 1942 hoda. Moskva: Voenyzzdat, 164 c. (rus.).

Smertelne ochikuvannia. Chomu zakhidni soiuzyznyky dovho ne vidkryvaly druhyi front u Yevropi (2021), URL: <https://focus.ua/uk/archivist/485873-vojna-nasmert-pochemu-zapadnye-soyuzniki-dolgo-ne-otkryvali-vtoroj-front-v-evrope> (data zvernennia: 03.05.2023). (ukr.).

Srednye mesiachnye y hodovye temperatury vozdukh v Kharkove, Lubnakh, Yziume. URL: www.pogodaiklimat.ru/history/34300.htm (data zvernennia: 19.07.2023). (rus.).

Tvaryny na fronti Druhoi svitovoi viiny (2020), URL: <https://younglibzp.com.ua/tvarini-na-fronti-drugoi-svitovoi-vijni-cikavo/> (data zvernennia: 15.05.2023). (ukr.).

Fon Bok F. (2011). Ya stoial u vorot Moskvy. Voennyi dnevnyk komanduiushcheho hruppoi armii «Tsentr». Moskva: Eksmo, Yauza, 512 s. (rus.).

Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (TsDAVOU), f. KMF-8, op. 2, spr. 164.

Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (TsDAVOU), f. 3676 op. 4, spr. 105.

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh orhanizatsii Ukrainy (TsDAHO), f. 62, op. 1, spr. 14.

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh orhanizatsii Ukrainy (TsDAHO), f. 1, op. 23, spr. 119.

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh orhanizatsii Ukrainy (TsDAHO), f. 62, op. 1, spr. 91.

Documents of the Wehrmacht High Command (1962). Hitler's instructions for waging war 1939-1945. Frankfurt am Main: Bernard & Graefe Verlag, 351 p. (ger).

Jander T. (2015). The partisan war in the Soviet Union, URL: www.dhm.de/lemo/-kapitel/der-zorte-weltkrieg/kriegsgeschichte/partisanenkrieg-im-osten.html (accessed: July 28, 2023). (ger).

War Diary of the High Command of the Wehrmacht (Wehrmachtführungsstab) 1940-1945 (1963). Volume II: January 1, 1942 - December 31, 1942. Frankfurt am Main: Bernard & Graefe, 780 p. (ger).

Thomas V (2015). World War. URL: www.bpb.de/themen/nationalsozialismus-zweiter-weltkrieg/der-zwei-weltkrieg/199399/weltkrieg/ (accessed: 15.05.2023). (ger).

Kuznietsov M.

OPERATION «FRIDERICUS-1» AS A PRELUDE TO THE «BLUE» OFFENSIVE OPERATION. PREPARATION FOR THE LIQUIDATION OF THE BARVINKIVSKY PLATZDARM

World War II, like many other wars in human history, was marked by human casualties, the loss of weaponry and military equipment, and the destruction of civilian and military infrastructure. High-quality planning and execution of military operations played a significant role in reducing these losses and destruction, both during World War II and in modern conflicts like the Russian-Ukrainian conflict.

Among the many operations conducted during World War II, there were operations on the Kharkiv Front in May 1942, such as the Soviet Kharkiv Offensive Operation and Operation «Fridericus-1» by the Axis powers.

Operation «Fridericus-1» aimed to eliminate the Barvinkove bridgehead held by the Soviet Red Army, preceding the German summer offensive toward the Caucasus and Stalingrad in 1942. Ultimately, it was intended to lead to the destruction of the Red Army and the Soviet Union as a whole, as part of Adolf Hitler's vision for Lebensraum in the east and the conquest of new territories for colonization.

This article outlines the general plan of the operation, the planning process, and the challenges faced in its preparation. It discusses issues such as the material and technical support of the Axis forces, the elimination of resistance from partisans and representatives of the national liberation movement in the occupied territory of Ukraine, and how these challenges were addressed and overcome.

The composition of the German, Romanian, and Hungarian forces that were directly prepared to participate in the operation or played a supporting role is examined, along with their positions in the offensive.

In the presentation of this work, archival and journalistic materials, memoirs, and documents from the Wehrmacht related to this topic are used. Emphasis is placed on the aspects of high-quality planning of the operation and the factors that hindered it. Controversial views on the execution of the operation during the preparation stage among representatives of the higher German military-political leadership are also discussed.

Keywords: World War II, Offensive operation «Fridericus-1», OUN (B), Wehrmacht, Hitler Coalition Forces.